

TÁJÉKOZÓDÁS AZ INTERNETEN AZ AGYVÉRZÉS TÉMAKÖRÉBEN¹

1. A téma háttere és relevanciája

Magyarországon a cerebrovasculáris betegségek csoportja a harmadik leggyakoribb halálok, közel 40 ezren kapnak infarktust évente. Agyvérzés nem csak az idős emberek betegsége, sajnos a fiatalabb generációkban is magas az érintettek száma. Bár a betegség gyors felismerése és 3 órás időablakon belüli szakszerű ellátása életmentő lehet, a teljes felgyógyulás ritka, az agyvérzést elszenvedettek gyakran később is maradandó károsodásokkal küzdenek.

Az internetes egészségügyi tájékoztatás három fő területe a megelőzés, a betegségkezelés és a rehabilitáció. Mindhárom alapvető fontosságú témában az internet lehetőséget nyújt információ közzétételére. {1.} Manapság egyre több könyv, folyóirat, cikk, legújabb kísérleti adat és eredmény, tájékoztató és oktató anyag válik online módon hozzáférhetővé. Az első terület, vagyis a prevenció témakör célcsoportja a legszélesebb körű, hisz a lakosság egészét, míg az akut ellátás és rehabilitáció kérdésköre inkább a betegeket és családtagjaikat érinti. Ennek megfelelően az első esetben inkább a figyelemfelkeltésre, a másik két esetben a gyakorlati tanácsokra kell fókuszálni. Közös követelmény azonban a megfelelő szakmaiság, a könnyű érthetőség és kezelhetőség.

Azonban önmagában nem elegendő az, ha egy weblap értékes információval bír a témában. A közölt információnak a befogadó közönség számára elérhetőnek és használhatónak kell lennie, melyet nagyban befolyásolnak internetes keresési stratégiák. {2.} {3.} A meglévő weblapok elérése nem mindig egyszerű, hiába jó egy weblap, ha nem releváns szavakkal keresünk, ha a weblap nem tartalmazza a megfelelő kulcsszavakat, nem megfelelő a kulcsszó gyakorisága és a technikai paraméterei, akkor nem találják meg a keresők. {2.} A rendelkezésre álló információ tehát 2 változótól függ: a weblap „jószágától” és az internet felhasználó intelligenciájától, melyeket külön-külön lehet vizsgálni.

2. Hallgatók tájékozódása az interneten – módszer

A kutatásunk első szakaszában 43 elsőéves orvostanhallgató és 32 harmadéves egészségügyi főiskolás tanuló részvételét kértük. A vizsgálat három részből állt, melynek során lehetőség nyílt felmérni a hallgatók aktuális, majd újonnan szerzett tudását is az agyvérzéssel kapcsolatban. Az első szakaszban 15 perc állt rendelkezésükre egy 15 kér-

¹ Az előadás az interneten fellelhető magyar nyelvű, agyvérzéssel kapcsolatos tartalmak effektivitásának elemzése című pályamunka alapján készült.

désből álló kérdőív kitöltésére, a stroke témájában. Ezt követően a résztvevők 35 percet kaptak, hogy tájékozódjanak az internet segítségével a betegségről. Végül ismét kitöltötték a korábbi kérdőívet, újabb 10 perc alatt. A két teszt eredményeinek kiértékelésekor láthatóvá vált, hogy mely kérdések esetén nincs eltérés és mely kérdéseknél látható javulás vagy esetlegesen romlás a korábbi megoldásokhoz képest.

A kérdőív 15 kérdésből állt, minden kérdéshez 5 lehetséges válasz és egy jó megoldás tartozott. A kérdések magukba foglalták az agyvérzés alapvető vonatkozásait, melyek szükségesek a betegség folyamatának megértéséhez, felismeréséhez. Így szerepelt köztük a stroke definíciójára, előfordulására, kialakulására, rizikófaktoraira, emellett a tüneteire, akut kezelésére, a betegek rehabilitációjára és a betegség prevenciójára vonatkozó kérdés is, melyeket nemzetközi ajánlások alapján válogattuk össze. {3.} {4.}

A 35 perces felkészülési idő alatt a hallgatók munkáját egy figyelőrendszer segítségével 6 másodpercenként regisztráltuk. A módszerrel felmérhettük a hallgatók által, adott idő alatt megnyitott, magyar nyelven íródott weblapok számát, emellett láthattuk, hogy mely lapokat látogatták meg gyakran, mely oldalakon olvastak el több cikket is és melyekre tértek vissza a keresések későbbi fázisában. A 6 másodperces regisztrátumokból a használt keresési kulcsszavakat és az egyes weboldalak böngészésével töltött időt is megtudhattuk. A fájlok időrendben tartalmazták a megnyitott oldalak listáját, így az adatok rendszerezésekor és kiértékelésekor a következő szempontokat követtük végig: az alkalmazott kereső, a kereséshez használt kulcsszavak, a kereső által ajánlott oldalak listája, a hallgató által megnyitott oldalak, az oldalon belül esetlegesen megnyitott weblapok száma, az adott weblapon eltöltött időintervallum és a későbbiek során, ugyanerre a weboldalra történő visszatérések száma. Ezen kívül két csoportba osztottuk a hallgatókat a kiértékelés során, attól függően, hogy milyen mértékben használták ki a rendelkezésre álló időt információszerezésre, ami alapján "aktív" vagy "passzív" jelzésű csoportba soroltuk őket.

3. Eredmények I. – Tesztkitöltés

A vizsgálatban szereplő főiskolás tanulók korábbi tanulmányaikban már foglalkoztak a stroke témájával. Az orvostanhallgatóknak pedig az egészségügyi érdeklődési irányultságuknak köszönhetően ez a téma nem teljesen idegen, még akkor sem, ha eddig nem tanultak az agyvérzésről. Az első kérdőív a hallgatók alapvető jártasságát mérte a kérdéskörben. A teszt során az orvostanhallgatók átlagosan 8,53, a főiskolások pedig 9,06 kérdésre válaszoltak helyesen. Kiemelkedően magas volt a helyes válaszok aránya a magyarországi halálokokra, a stroke rizikó faktoraira, kialakulására és akut ellátására vonatkozó kérdésekben, mely valószínűsíti a hallgatók korábban megszerzett tudását ezekben az aspektusokban.

A 35 perces felkészülési időt követően, a második teszt kitöltésekor javulást vártunk minden olyan kérdés esetén, amelyben korábban nem volt kiemelkedően magas a csoportok teljesítménye. A rehabilitációra utaló kérdésben mindkét csoportnál javulás mutatkozott meg (15,63% és 27,91%-os javítás), ami feltehetően olyan a tesztkitöltők által is könnyen elérhető online tartalmaknak köszönhető, melyek az agyvérzésen átesett betegek rehabilitációjával, társadalomba való reintegrációjával foglalkoznak. A javulási tendencia azonban nem minden kérdésnél volt megfigyelhető, sőt a legfontosabb kockázati faktorra vonatkozó kérdésnél a helyes eredmények száma még csökkent is (12,5% és

16,28%-os romlás). Feltehetően a felkészülési idő alatt találkozhattak a tanulók olyan információval, mely félrevezette őket.

4. Eredmények II. – Internetes aktivitás, keresési stratégiák

Az első és második teszt sor eltérő eredményeinek okát a kereséssel és információ-szerzéssel töltött időben kerestük. A tanulók 365 esetben használták a keresőt és nyitottak meg új weboldalt, ennek eloszlását is vizsgáltuk egyénenként. Ebben a tekintetben jelentős eltéréseket láthatunk, mivel 4 fő csak egy, 1 fő viszont 17 keresést folytatott le, ami alapján nyitott meg új weblapot.

A keresések során összesen 42féle kulcsszó illetve szókombináció fordult elő. Az egyszerű kereső szavak, pl. „stroke” és „agyvérzés”, jelentősen gyakrabban fordultak elő, mint az összetettebbek, pl. „stroke másodlagos prevenció” ill. „agyvérzés nemek közötti eloszlása”. A rövid, egyszerű keresési szavak nagyobb mennyiségű adatot eredményeznek, ám nem feltétlenül olyan minőségűeket, mint ha egy kombinált, kissé összetettebb keresési kulcsot alkalmazna a résztvevő.

A vizsgálat során összesen 67 különböző weboldalra látogattak el a hallgatók. Ezen lapok előfordulási gyakoriságában is jelentős különbségek vannak. A leggyakrabban előforduló helyek között szerepel a Magyar Stroke Társaság honlapja, a Wikipedia kapcsolódó leírása és egyéb, agyvérzéssel foglalkozó, betegeknek és érdeklődőknek szóló honlap is. A rangsort jelentős fölényrel a www.webbeteg.hu weboldal vezeti, melynek oka szerintünk, hogy az egyszerűbb kulcsra, mint „agyvérzés” vagy „stroke” megjelenített találatok esetén ez az oldal az első helyeken szerepel.

Az egyes lapok olvasásával töltött időt is regisztráltuk, az összes résztvevőre jutó 2310 perces keresési időből a hallgatók 1796 percet használtak fel. Az egyéni kereséssel töltött időintervallumból aktív és passzív csoportot hoztunk létre. Összesen 48 aktívan illetve 18 passzívan résztvevő tanuló volt.

A tesztek kitöltésével javulást mutató kérdések témájának is utána jártunk. Tapasztalataink szerint a kérdések közül egy kivételével, mindegyik helyes válasza egy weblapon belül, méghozzá a www.webbeteg.hu oldalon megtalálható mélyreható kereséssel. A jelenség felhívta a figyelmünket arra, hogy a feltett kérdések nem feltétlenül kellően differenciáltak ahhoz, hogy a résztvevők kutatási stratégiáit elemezzük. Hiszen ha az információk zöme egy oldalon fellelhető, akkor nagy valószínűséggel lecsökken a továbbiakban megnyitott oldalak száma.

5. Konklúzió

A felmérés által nyilvánvalóvá vált, hogy a két teszt kitöltésére felkért hallgatók által alkalmazott egyszerű keresési stratégiák nem merítik ki az internet adta lehetőségeket, hiszen az egyszerű keresési szavak esetén megjelenített találatok között csak elenyészően kicsi azon lapok száma, melyek az egész témát magukba foglalják. Hiába vannak jó magyar weblapok az agyvérzés témakörében, ha azokra a felhasználók nehezen bukkannak rá.

A kutatásba csak egészségügyi elhelyezkedésben érdekelt résztvevőket vontunk be, akiknek a téma alapján nem volt ismeretlen, de nem is rendelkeztek maximális jártassággal. A kutatásunkat más csoportok bevonásával folytatjuk, például laikusokat, bete-

geket és szakértőket is felkérünk a kísérletben való részvételre. Valószínűleg eltérő eredményt fogunk kapni a szakmához való viszonynak és internetes jártasságnak megfelelően.

Irodalomjegyzék

- [1.] Douglas Bremner, John Quinn, William Quinn, Emir Veledar: Surfing the Net for medical information about psychological trauma: An empirical study of the quality and accuracy of trauma-related websites, *Medical Informatics and the Internet in Medicine* September 2006; 31(3): 227 – 236
- [2.] Forczek Erzsébet, Metadata and information structure design on websites – towards a web for all, *International Journal of Knowledge and Web Intelligence* 2011 – Vol. 2, No.1 pp. 3 – 14
- [3.] Elmer V. Bernstam, Dawn M. Shelton, Muhammad Walji, Funda Meric-Bernstam, Instruments to assess the quality of health information on the WWW: what can our patient actually use?, *International Journal of Medical Informatics* (2005) 74, 13—19
- [4.] Erin Griffin, Kryss McKenna, and Linda Worrall, Stroke education materials on the WWW: an evaluation of their quality and suitability, *Top Stroke Rehabil* 2004;11(3):29–40, © 2004 Thomas Land Publishers, Inc., www.thomasland.com
- [5.] Paweł Rzymiski, Maciej Wilczak, Beata Pieć, Tomasz Opala Jakub Woz'Niak, Evaluation of Internet use in university education by midwifery students, *Medical Informatics and the Internet in Medicine*, September 2006; 31(3): 219 – 225